

Jak postupovat, když jsou naše data nereprezentativní?

Několik zkušeností a příkladů

■ Hynek Jeřábek

- Karlova Univerzita, FSV, Institut sociologických studií
- hynek.jerabek@gmail.com

Konference České sociologické společnosti 1.-3. 2. 2017, Praha

Panel: B7: **Společná metodologická východiska sociologického výzkumu a komerčních výzkumných šetření.**

moderují: Ing. Hana Huntová (SIMAR), Ing. Petra Průšová (Kantar)

1

Východiska tohoto zamyšlení

- Jak vypadá **většina** výzkumů **veřejného mínění**?
Co zajímá politiky a novináře?
Jaké jsou **výsledky za celek**?
- Podíl odpovídajících se blíží **50-60%**
a již **řadu let klesá.**
- Co budeme dělat, až nám **více než polovina dotázaných** odmítne spolupráci?

2

Motivy: proč se tím zabývat?

- Co si počít s **nereprezentativními daty** získávanými **on-line** výzkumy ?
- A co když podíly respondentů za dílčí populace **neodpovídají zastoupení těchto částí v celku?** **Vyřešíme vždy problém vážením?**
- Ve všech těchto případech můžeme poukázat na to, že „**manifestní data** o souboru dotázaných **jako o celku**“ **nejsou spolehlivou oporou** pro naše vědecké výsledky.

3

Jak situaci řešit ?

- Na **dvou příkladech** se pokusím ukázat, že **komparativní metoda** využívající „**modelu elaborace**“ je adekvátní odpovědí na některé z uvedených výzkumných situací.

4

Jak navrhuji postupovat

- Prozatím jsme na začátku
- Existují dva ověřené způsoby, jak vypovídat o datech, která nejsou reprezentativní.
- **Vysvětlení rozdílů mezi podsoubory**
(**model komparace**)
- **Zobecnění podobných výsledků** za výrazně rozdílné podsoubory (**model elaborace** – *varianta opakování*)

5

Dva příklady

Komparace podsouborů:

RAWAG studie Paula Lazarsfelda 1931/32

- výsledkem bylo srovnání podsouborů posluchačů;
podsoubory se významně lišily ve svých preferencích

Opakování – jeden z modelů elaborace:

On-line komunikační výzkum k 11.září 2001

- v komunikačním chování velmi rozdílných populací se opakovaly (shodovaly) vzorce pravidelností

6

RAWAG – studie

- **RAWAG – studie:** první velký empirický výzkum posluchačských populací rozhlasu – provedený v zimě 1931/1932 v Rakousku
- Tato unikátní studie provedená *Paulem Lazarsfeldem* ve Vídni byla poprvé publikována až v roce 1996, tedy 20 let po jeho smrti.

RAWAG – studie

- 400 000 koncesionářů rozhlasu; dotazníky vyplnilo 38 000 rodin = **110 000 respondentů**
- zjišťováno: **věk, pohlaví, povolání, region**
- 50 druhů pořadů rozhlasu; pro každý typ pořadu - zájem poslouchat = stejně; > **více**; < **méně**
- Pro každý typ pořadu jednoduchý index
- **Index = „% více“ – „% méně“**
- **Příklad: $I_{opera} = „20\%” - 43\% = -23\%$**
chtějí poslouchat méně oper

Spočteno **7000 indexů** pro různé skupiny a různé pořady

RAWAG – studie

Zájem o **vážnou** a **lehkou** hudbu podle sociálních skupin posluchačů - mužů RAWAG - studie [Lazarsfeld 1932a: 16]

	HUDBA	
	vážná	lehká
DĚLNÍCI	- 47	+ 59
ŽIVNOSTNÍCI	- 39	+ 53
ÚŘEDNÍCI	- 28	+ 46
INTELEKTUÁLOVÉ	- 17	+ 22
ZEMĚDĚLCI (venkované)	- 39	+ 37

vzorec pravidelnosti: s růstem úrovně rodiny **klesá** zájem o vážnou hudbu; s poklesem úrovně **roste** zájem o lehkou hudbu

Metodologie studie RAWAG

- Otázky a výpovědi RAWAG studie se týkaly **komparace posluchačských podsouborů**
- Výpověď je tvořena **vzorcem pravidelností**
- Teprve **posloupnost čísel** je výpovědí, **ne jednotlivý číselný údaj**
- Index – 23 říká příliš málo; jen to, že chtějí méně oper v rozhlase
- Posloupnost **-47 -39 -28 -17** pro různá povolání ukazuje **vztah** „oblíby vážné hudby“ a „povolání“
- Výsledky RAWAG studie **vypovídají o vztazích**

Téma a organizace výzkumu „September 11th“

téma: okamžité reakce a komunikační chování
v hodinách následujících po této mimořádné události

- **on-line výzkum** česky, německy, anglicky
- Czech: www.nms.cz/usa/cz
- English: www.nms.cz/usa/en
- German: www.nms.cz/usa/de
- **sběr dat:** 13. září – 9. října 2001

11

Složení respondentů - **nereprezentativní**

- **2578 respondentů:** 2090 Čechů, 143 Němců, 88 Slováků, 104 dalších Evropanů, 81 Američanů, Kanadčanů, Britů a Australanů, 72 ze zbytku světa
- 41% žen **59% mužů** (poměr M a Ž všude stejný)
- **mladí** lidé - průměrný věk 31 let
- vysoce **vzdělaní** – 12 a více let školní docházky
- 95% respondentů komunikuje přes **počítač**
- 44% z měst přes 1 mil. obyvatel (**Praha**)

Předmět výzkumu & výsledky

- Co se stalo 11. září?
- Jaké emoce lidé projevovali?
- Jak lidé komunikovali v hodinách následujících bezprostředně po událostech 11.září?

Použitá výzkumná metodologie „Universal Statements“

- Odhalit univerzální názory, postoje a modely komunikačního chování opakované v různých kulturních, civilizačních a jazykových prostředích

Findings – prokázaná zjištění

- Platnost kteréhokoliv tvrzení byla podmíněna jeho opakováním v navzájem rozdílných prostředích.
- Označit něco za **prokázané zjištění** (finding) je možno jen v případě, že se opakovaně prokáže **stejné zjištění v několika podpopulacích**, které se mezi sebou **významně liší**.

Co se stalo 11. září? Otevřená otázka

- Na otevřenou otázku: „**Jak byste jedním slovem označili, co se stalo 11. září?**“ byla nejčastější **emocionální** odpověď „**tragédie**“ „**neštěstí**“ apod. A to i v podsouborech za ČR, EU, USA.

Uzavřená otázka s nabídkou odpovědí

Variantu „most appropriate“ zvolilo pro slova:

terorismus (*terrorism*) (84%) respondentů a tragédie (*tragedy*) (71%) respondentů.

Teritoriální rozdíly jsou v tabulce 1.

Tato dvě označení „*terrorism*“ & „*tragedy*“ jsou vždy na prvních dvou místech.

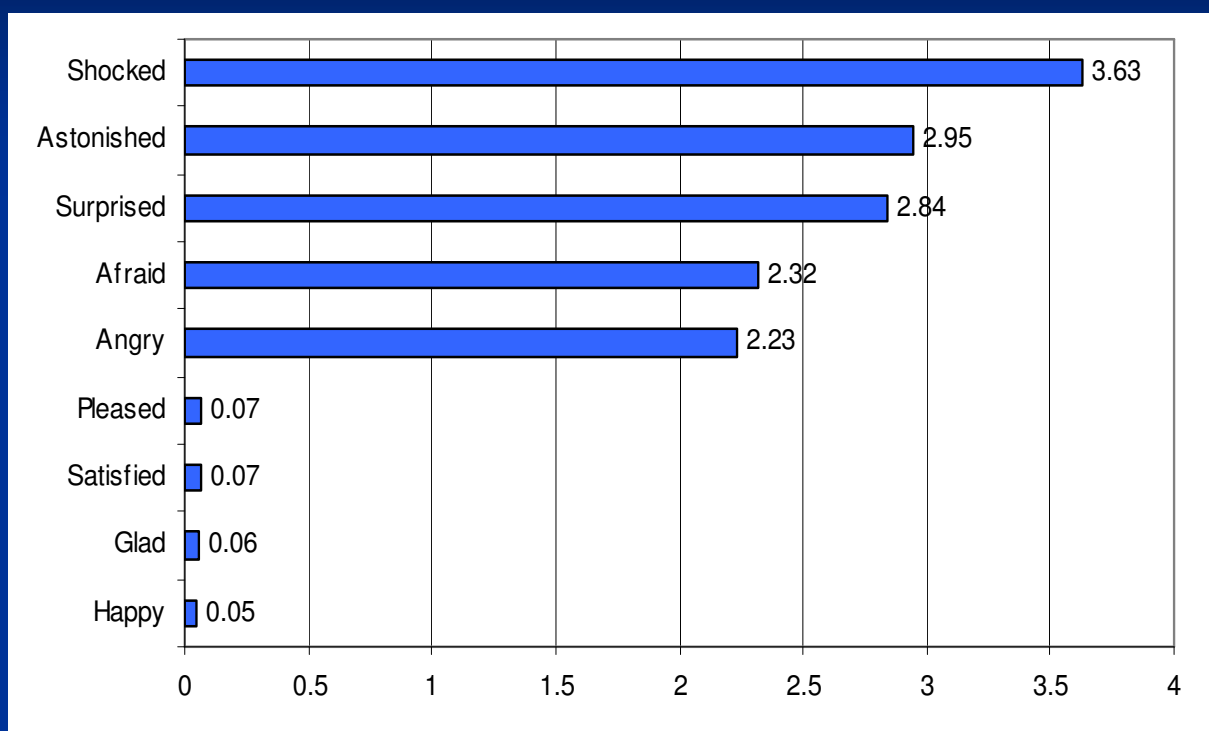
What happened, In one word.

rank	↓ words	REPRESENTATIVE SAMPLE		ON - LINE SAMPLE			
		choice/selection: 'the most appropriate word'		item evaluation for each word choice from alternatives: % for the variant 'most appropriate'			
		Czech Republic		ON-LINE sum	Czech Rep	Europe	USA Canada
1.	Terrorism	40.3	49.8	84.0	83.9	85.7	86.3
2.	Tragedy	22.7	28.1	71.4	73.6	58.9	83.7
3.	Attack	3.1	3.9	41.4	41.6	37.6	59.2
4.	Disaster	2.0	2.5	40.5	38.7	47.8	52.0
	War attack	-	-	22.9	22.7	19.9	29.8
	Revenge	7.4	9.2	15.5	14.2	19.0	12.5
	War	1.1	1.4	12.1	11.4	12.1	21.3
	Assassination	4.3	5.3	27.1	22.7	49.5	24.0
	Don't know/ hard to say	0.0	0.0				
	Other	19.0	MV				
	None of the above	0.0	0.0				
	Total	100.0	100.0				

Jaké emoce lidé prožívali 11. září?

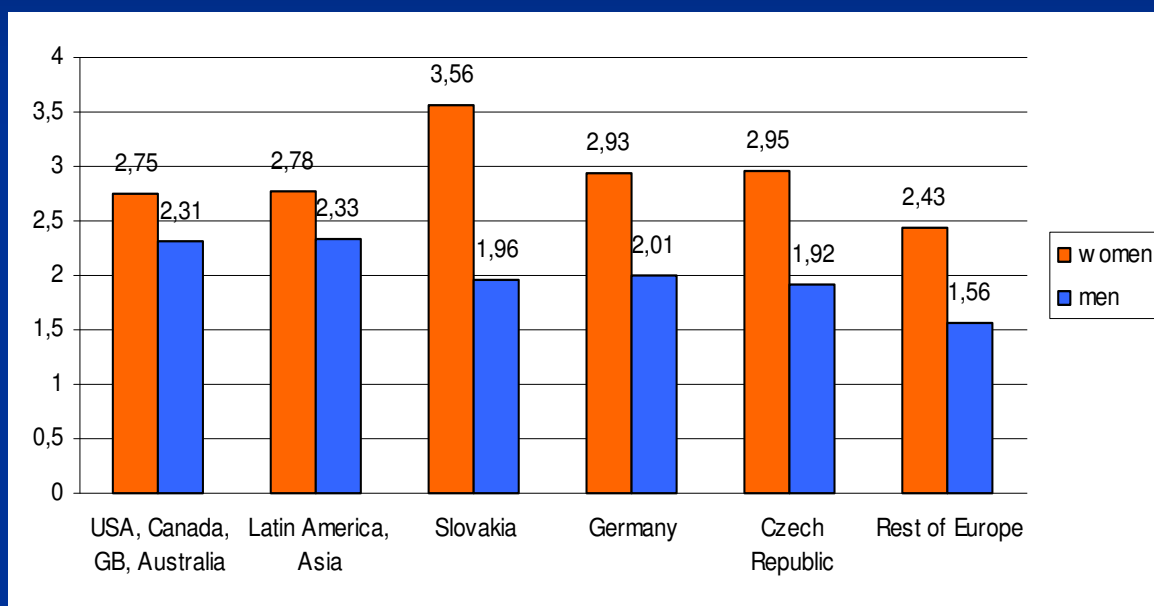
- Nejčastějším označením prožívaných emocí bylo: „**Byl/a jsem šokován/a**“ „I was shocked“ - 81%.
- Tato emoce byla **nejčastěji** uváděná **ve všech regionálních** souborech: ČR, Slo, Něm, EU, USA+Can+Austr.

■ How did people emotionally experience it?

Vyjádření pocitu strachu (be afraid)

podle zemí (srovnání ženy a muži)

Jak lidé o 11. září diskutovali ?

- 99% of the internetové populace o události hovořilo s přáteli a příbuznými.
- A to ve všech částech světa !!
- Potvrdili jsme hlavní hypotézu výzkumu: „**Události 11. září se staly důležitým podnětem pro konverzaci lidí na celém světě.**“

Jak dlouho lidé diskutovali?

- **90%** všech respondentů hovořilo face to face s přáteli a rodinou **více než hodinu**;
- také **75%** Američanů a Kanadánů hovořilo o událostech **více než hodinu** (i když diskutovali méně);
- **Mezilidská osobní komunikace** o této emocionálně vypjaté události byla bezpochyby jednou **z nejdůležitějších aktivit** toho dne, odpoledne i večera ve většině rodin na celém světě.

23

Hovořili jste o události ve více skupinách?

- **74%** respondentů odpovědělo '**Ano**'. Byla to typická odpověď pro Evropany, Němce (**83%**), Čechy a Slováky (**74%**), obyvatele zemí Latinské Ameriky (**76%**);
- Méně to platilo pro **Američany** a obyvatele **Asie**, avšak i zde to bylo **přes 50%** případů.

24

Závěry:

- Naše závěry z výzkumu se **nemusí zabývat vždy celkem**
- Podstatnou výpovědí, mohou být **významné rozdíly nebo podobnosti** skryté uvnitř získaných dat

Dva modely práce s nereprezentativními daty

- Model **komparace**
a z ní vyplývající vzorce pravidelností
Vysvětlení rozdílů mezi podsoubory
- Model **elaborace** a jeho varianta
„opakování“ (**replikace**)
Zobecnění podobných výsledků
za výrazně rozdílné podsoubory

Diskuse

Děkuji Vám za pozornost !

**Vaše otázky, připomínky, reakce, návrhy,
výhrady... ?**

Kontakt: hynek.jerabek@gmail.com